

stakingen op tegenwerking gestuit was bij de Algemene Landsdrukkerij, steeds de beschikking zou hebben over de nodige krachten voor het vervaardigen van aanplakbiljetten. Het *Kommando* bestond uit gevangene typografen en drukkers en zij werkten met machines die men uit enkele drukkerijen welke gesloten waren, naar Vught had getransporteerd. Het *Kommando* drukte eerst allerlei kamp-drukwerk, o.m. het kampgeld, maar werd eind '43 tot een man of twaalf verkleind die in de 'bunker' ondergebracht werden en daar en bij hun werk van de overige gevangenen geïsoleerd werden. Het *Kommando* moest toen o.m. nagemaakte illegale bladen vervaardigen – het zette en drukte die zo perfect dat het verschil met de in de regel nogal slordig gedrukte echte illegale bladen onmiddellijk in het oog sprong.

De grootste twee *Kommandos* in Vught waren het *Luftwaffe-Kommando* en het *Philips-Kommando*.

Het over acht werkbarakken verdeelde *Luftwaffe-Kommando* telde ongeveer vijfhonderd gevangenen. Het deed niet anders dan Duitse, Engelse en Amerikaanse vliegtuigen slopen die in Nederland neergeschoten of neergestort waren. Al het sloopmateriaal werd gesorteerd en afgevoerd; of dit geschiedde in opdracht en ten profijte van een van de SS-ondernemingen die wij in hoofdstuk 1 vermeldde, weten wij niet – het kan ook een andere onderneming geweest zijn die het sloopmateriaal overgenomen heeft.

Het *Philips-Kommando* was nog groter dan het *Luftwaffe-Kommando*, d.w.z. het nam wel evenveel werkbarakken in beslag, maar er werkten meer gevangenen, tot ca. twaalfhonderd toe.

Toen aan ir. Frits Philips begin '43 op verzoek van Berlijn de vraag voorgelegd was of hij er voor voelde, de gevangenen in Vught voor de n.v. Philips te laten werken, was zijn eerste reactie, zo schreef hij in '76, 'volstrekt afwijzend. Ik dacht er niet aan!'¹ Maar de *Verwalter* van Philips bleef aandringen en de feitelijke president-directeur van het Nederlandse deel van de onderneming² beloofde, er nog eens over na te denken; hij besprak de zaak met enkele directeuren alsook met prominente Eindhovense illegale werkers en hij besloot tenslotte, aan het Duitse verlangen tegemoet te komen, mits aan enkele voorwaarden voldaan werd: de in Vught op te richten werkplaats moest onder toezicht van Philips staan en haar toezichthouders moesten dus vrij toegang hebben tot het kamp; die toezichthouders zouden bepalen

¹ F. Philips: *Vijftig jaar met Philips* (1976), p. 164. ² Zijn vader, dr. Anton Philips, had zich op 13 mei '40 samen met zijn schoonzoon ir. P. F. S. Otten en enkele vooraanstaande medewerkers uit Hoek van Holland naar Engeland kunnen begeven; de groep reisde door naar de Verenigde Staten – wij komen er in deel 9 op terug.